

*Hoe dat die heeren elck vertoghen int sine¹ ende orlof namen
aenden keyser ende aen sijn dochter Eresibia.*

Dat .xxxvi. capittel.

[e3vb] Doen alle dese triumphhe ende costelicheit bedreven was ende den ternoy ghehouden was, begheerde elck te wesen int sine. Ende si quamen bi den keyser ende bi sijn heren ende bi sijn dochter om orlof te nemen, ende daer was by Margrieta, die grave ende Etsijtes ende Evac, die noch bi den keyser bleven tot sijnder begheerten. Die coninc van Crackouwen dancte den keyser der groter chieren² die hem ghedaen was, ende so dede die coninc van Napels ende die coninc van Armenien. Ende die hertogen ende graven dier noch waren, bedancten den keyser met allen seer³ ende sijnder schoonder dochter. Elc seyde hem, hadde hi hem lied van doene teghen Gods vianden, si souden hem bi comen in sijnder noot. Die keiser bedancte hem lied seer. Aldus schieden si van daer, ende elc die reet nae sijn lant in sijn rijcke.

Etsijtes ende Margrieta gingen wandelen met der jongher keyserinnen inden wijngaert. Daer gingen si sitten speelen opter floyten, opter harpen ende opter luyten, bedrivende alderhande genoechten. Doen si daer een langhe wijle gheweest hadden, so sandt die keysere omme sijn dochter Evac den riddere, ende om Margrieten ende Etsijtes, dat si comen souden ter maeltijt. Aldus ginc Evac daer si saten in groter ghenoechten, ende hy dede dat beveel vanden keiser, daer si alle toe bereet waren ende [e4ra] gingen met Evac ter salen vanden keyser, daer alle die heren vergadert waren om te banckenteeren.

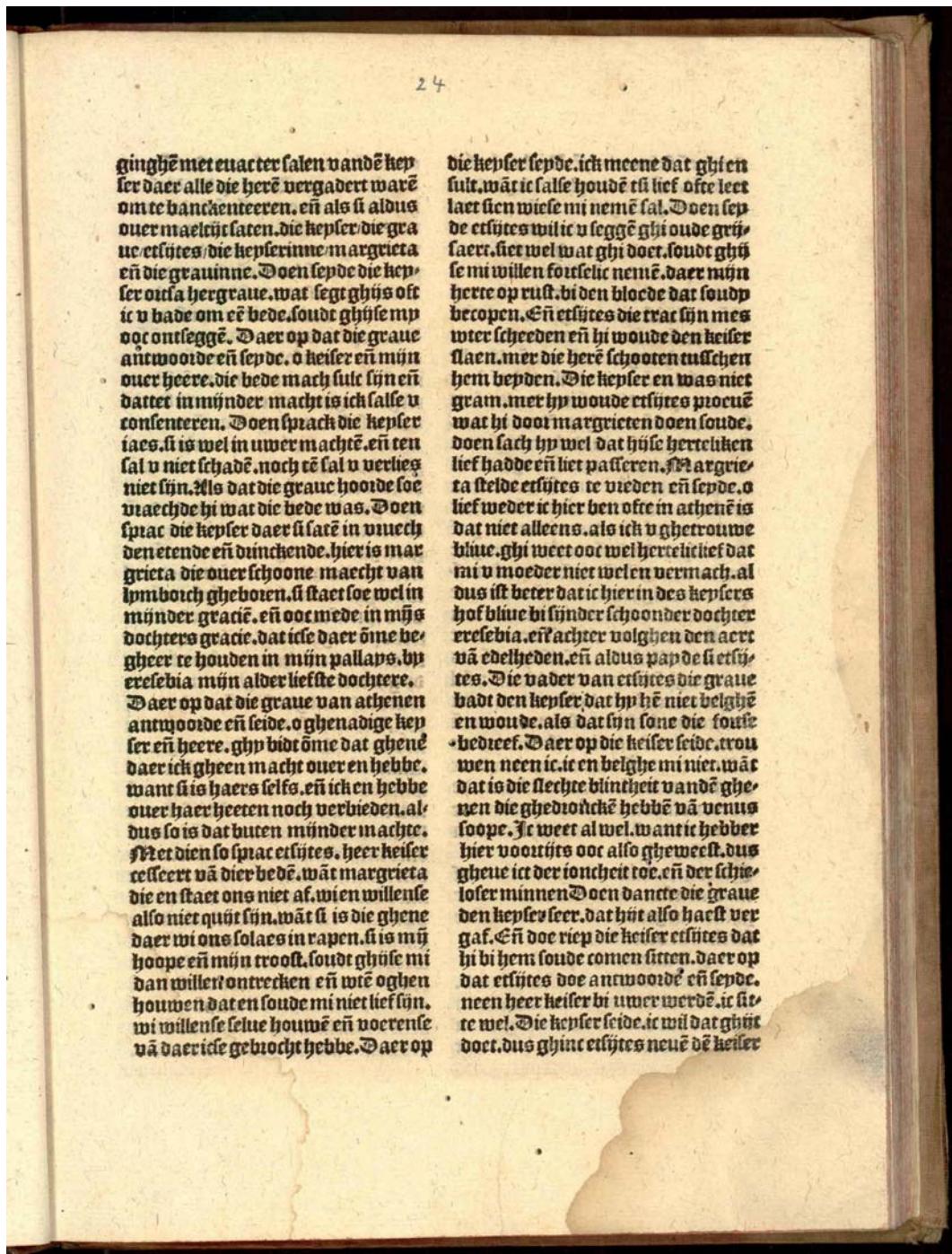
Ende als si aldus over maeltijt saten, die keyser, die grave, Etsijtes, die keyserinne, Margrieta ende die gravinne, doen seyde die keyser: "Ortsa, her grave, wat segt ghijs oft ic u bade om een bede? Soudt ghijsse my ooc ontseggen?"

---

1. int sine: weer thuis

2. der groter chieren: de hartelijke ontvangst

3. met allen seer: allerzeerst

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. e4 recto

Daer op dat die grave antwoorde ende seyde: "O, keiser ende mijn over heere, die bede mach sulc sijn ende dattet in mijnder macht is, ick salse u consenteren."

Doen sprack die keyser: "Jaes, si is wel in uwer machten, ende ten sal u niet schaden noch ten sal u verlies niet sijn."

Als dat die grave hoorde, soe vraechde hi wat die bede was. Doen sprac die keyser, daer si saten in vruechden etende ende drinckende: "Hier is Margrieta, die over schoone maecht, van Lymborch gheboren. Si staet soe wel in mijnder gracie ende ooc mede in mijns dochters gracie dat icse daer omme begheer te houden in mijn pallays by Eresebia, mijn alder liefste dochtere."

Daer op dat die grave van Athenen antwoorde ende seide: "O, ghenadige keyser ende heere, ghy bidt omme dat ghene daer ick gheen macht over en hebbe, want si is haers selfs, ende ick en hebbe over haer heeten¹ noch verbieden. Aldus so is dat buten mijnder machte."

Met dien so sprac Etsijtes: "Heer keiser, cesseert van dier beden,² want Margrieta die en staet ons niet af.³ Wi en willense also niet quijt sijn, want si is die ghene daer wi ons solaes in rapen. Si is mijn hoope ende mijn troost. Soudt ghijsen mi dan willen ontrecken ende uuten oghen houwen? Dat en soude mi niet lief sijn! Wi willense selve houwen ende voerense van daer icse gebrocht hebbe."

Daer op [e4rb] die keyser seyde: "Ick meene dat ghi en sult, want ic salse houden, tsi lief ofte leet. Laet sien wiese mi nemen sal!"

Doen seyde Etsijtes: "[Dit]⁴ wil ic u seggen, ghi oude grijsaert, siet wel wat ghi doet. Soudt ghijsen mi willen fortselfic⁵ nemen, daer mijn herte op rust, bi den bloede, dat soudy beopen!"

Ende Etsijtes die trac sijn mes uuter scheeden ende hi woude den keiser slaen, mer die heren schooten tusschen hem beyden. Die keyser en was niet gram, mer hy woude Etsijtes proeven wat hi door Margrieten doen soude. Doen sach hy wel dat hijse herteliken lief hadde ende liet passeren.

---

1. heeten: bevelen

2. cesseert van dier beden: vraag dat niet

3. die en staet ons niet af: neem die niet van ons weg

4. Ontbreekt in Vorsterman 1516.

5. fortselfic: met geweld

Margrieta stelde Etsijtes te vreden ende seyde: "O, lief, weder ic hier ben ofte in Athenen, is dat niet alleens als ick u ghetrouwue blive? Ghi weet ooc wel, hertelic lief, dat mi u moeder niet wel en vermach. Aldus ist beter dat ic hier in des keysers hof blive bi sijnder schoonder dochter Eresebia ende achter volgh[e]¹ den aert van edelheden."²

Ende aldus payde³ si Etsijtes.

Die vader van Etsijtes, die grave, badt den keyser dat hy hem niet belghen⁴ en woude als dat sijn sone die fortse⁵ bedreef. Daer op die keiser seide: "Trouwen, neen ic! Ic en belghe mi niet, want dat is die slechte blintheit vanden ghenen die ghedroncken hebben van Venus soope.⁶ Ic weet al wel, want ic hebber hier voortijts ooc also gheweest. Dus gheve ict der joncheit toe ende der schieloser minnen."

Doen dancte die grave den keyser seer dat hijt also haest vergaf. Ende doe riep die keiser Etsijtes dat hi bi hem soude comen sitten. Daer op dat Etsijtes doe antwoorde ende seyde: "Neen, heer keiser, bi uwer werden, ic sitte wel."⁷

Die keyser seide: "Ic wil dat ghijt doet!"

Dus ghinc Etsijtes neven den keiser [e4va] sitten ende salueerde hem.

Die keyser seyde: "Ortsa, Etsijtes jonghelinck, ghi doet quaet dat ghi teghen mi bestaat,⁸ want over peynst ende denct die eere ende die weerde die Margrieta hier gheschien mach. Peynst dat si blijft in een hof van eeran, daer si alle edelheit leeren mach. Ende al blijftse hier ende ghy haer liefde draecht, si en is u niet ontverst,⁹ want ghi moechter gaen ende comen alst u believen sal, want mijn keiserlic hof staet voor u open."

---

1. Vorsterman 1516: achter volghen

2. ende achter volghen den aert van edelheden: en mij bekwamen in de kunst van edel gedrag

3. payde: paaide

4. belghen: boos worden

5. die fortse bedreef: gewelddadig werd

6. Venus soope: liefdesdrank

7. wel: goed (waar ik zit)

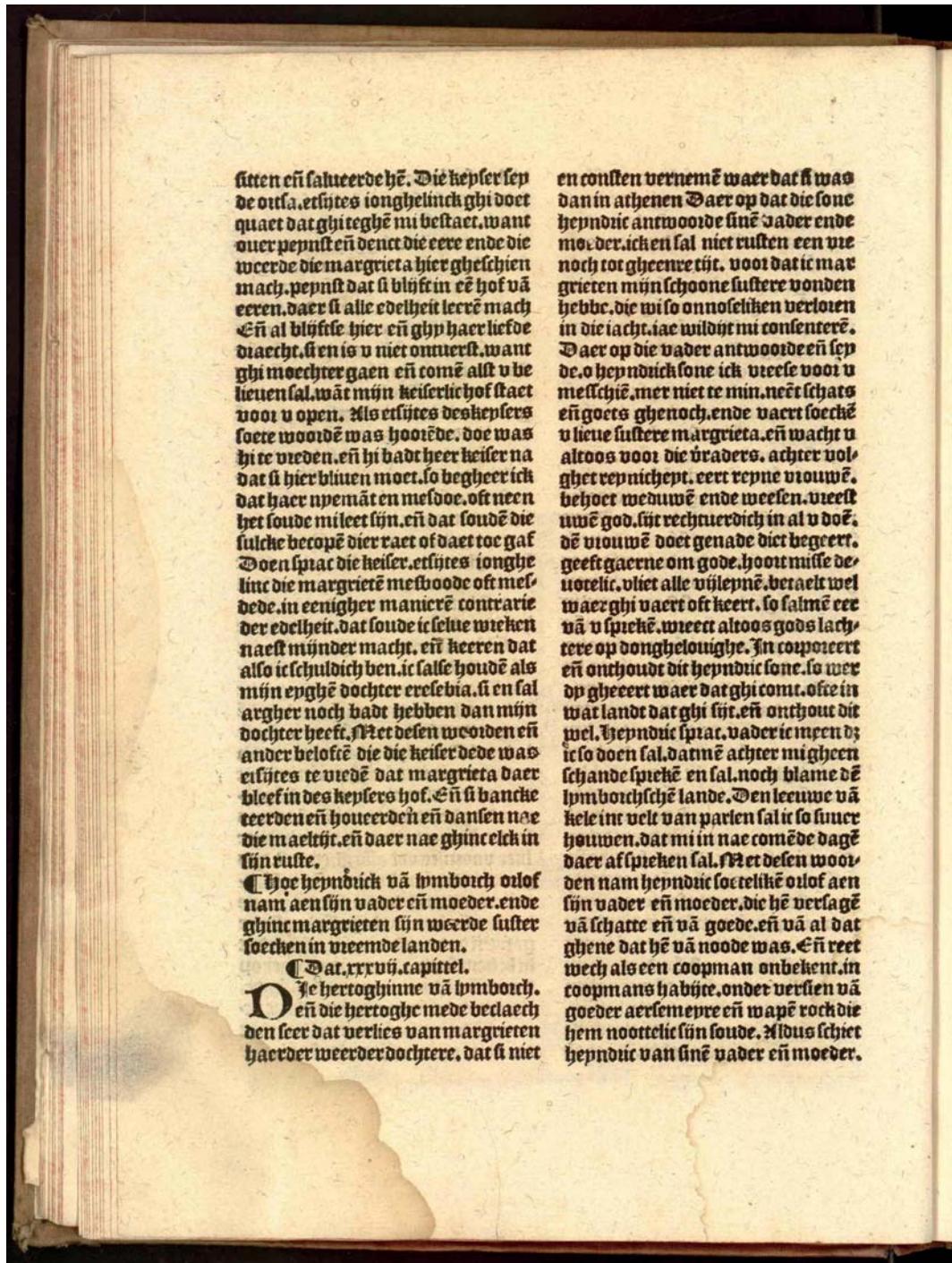
8. bestaat: opstandig bent

9. ontverst: afgenoem

Als Etsijtes des keysers soete woorden was hoorende, doe was hi te vreden, ende hi badt: "Heer keiser, nadat si hier bliven moet, so begheer ick dat haer nyemant en mesdoe, oft neen, het soude mi leet sijn, ende dat souden die sulcke becopen dier raet of daet toe gaf!"

Doen sprac die keiser: "Etsijtes jonghelinc, die Margrieten mesboode oft mesdede in eenigher manieren contrarie der edelheit, dat soude ic selve wreken naest mijnder macht ende keeren dat, also ic schuldich ben. Ic salse houden als mijn eyghen dochter Eresebia. Si en sal argher noch badt hebben dan mijn dochter heeft!"

Met desen woorden ende ander beloften die die keiser dede, was Etsijtes te vreden dat Margrieta daer bleef in des keysers hof. Ende si bancketeerden ende hoveerden ende dans[t]en nae die maeltijt, ende daer nae ghinc elck in sijn ruste.

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. e4 verso

*Hoe Heyndrick van Lymborch orlof nam aan sijn vader ende
moeder ende ghinc Margrieten, sijn weerde
suster, soecken in vreemde landen.*

Dat .XXXVIJ. capittel.

Die hertoghinne van Lymborch ende die hertoghe mede beclaechden seer dat verlies van Margrieten, haerder weerder dochtere, dat si niet [e4vb] en consten vernemen waer dat si was dan in Athenen. Daer op dat die sone Heyndric antwoorde sinen vader ende moeder: "Ick en sal niet rusten een ure noch tot gheenre tijt voor dat ic Margrieten, mijn schoone sustere, vonden hebbe, die wi so onnoseliken verloren in die jacht, jae, wildijt mi consenteren!"

Daer op die vader antwoorde ende seyde: "O, Heyndrick sone, ick vreeese voor u messchien,¹ mer niet te min, neemt schats ende goets ghenoch² ende vaert soecken u lieve sustere Margrieta. Ende wacht u altoos voor die verraders, achter volghet reynicheyt, eert reyne vrouwen, behoet weduwen ende weesen, vreest uwen God, sijt rechtverdich in al u doen, den vrouwen doet genade diet begeert, geeft gaerne om Gode,³ hoort misse devotelic, vliet alle vijleynen, betaelt wel waer ghi vaert oft keert, so salmen eer van u spreken. Wreect altoos Gods lachtere op donghelovighe! Incorporeert⁴ ende onthoudt dit, Heyndric sone, so werdy gheeert waer dat ghi comt ofte in wat landt dat ghi sijt, ende onthout dit wel!"

Heyndric sprac: "Vader, ic meen dat ic so doen sal datmen achter mi gheen schande spreken en sal noch blame den Lymborcheschen lande. Den leeuwe van kele int velt van parlen⁵ sal ic so suver houwen dat mi⁶ in nae comende dagen daer af spreken sal!"⁷

---

1. voor u messchien: dat u een ongeluk overkomt

2. ghenoch: genoeg

3. geeft gaerne om Gode: wees niet kreterig in het geven van aalmoezen (aan arme mensen en bedelaars)

4. Incorporeert ... dit: Maak dit je eigen

5. Een rode leeuw op een veld van parelmoer. Voor een afbeelding zie:
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Wapen_van_Limburg_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Wapen_van_Limburg_(Nederland))

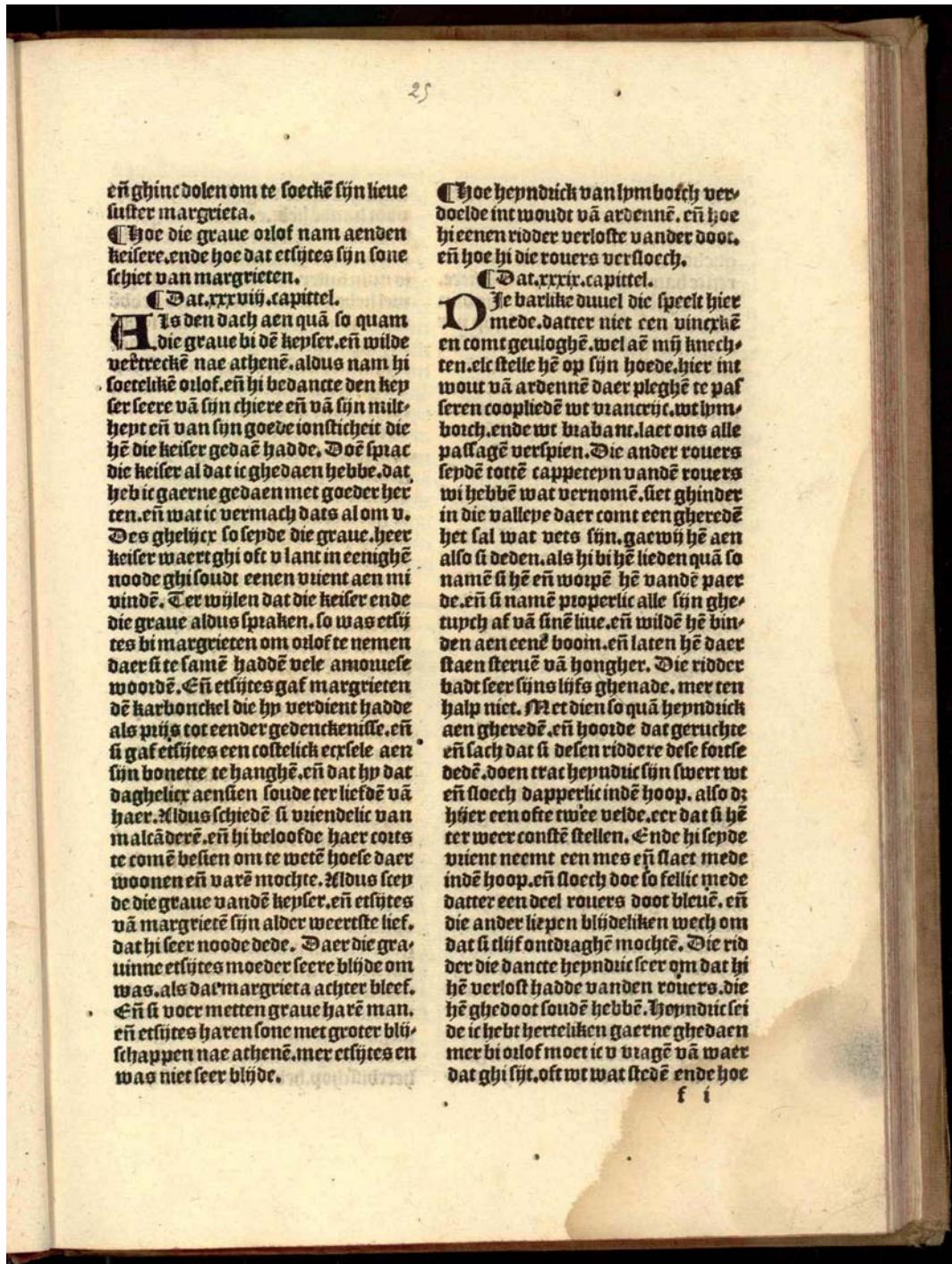
6. mi: men

7. Een voorspelling die gerealiseerd werd met deze roman.

Met desen woorden nam Heyndric soeteliken orlof aan sijn vader ende moeder, die hem versagen van schatte ende van goede ende van al dat ghene dat hem van noode was, ende reet wech als een coopman, onbekent in coopmans habijte,¹ onder² versien van goeder aersemeyre³ ende wapenrock, die hem noottelic sijn soude.

Aldus schiet Heyndric van sinen vader ende moeder [f1ra] ende ghinc dolen om te soecken sijn lieve suster Margrieta.

-
1. in coopmans habijte: vermomd als koopman (om makkelijker te kunnen reizen).
  2. onder: onder zijn kleding
  3. MNW s.v. ACHEMURE: bewapening

Washington, Library of Congress, Rosenwald Collection 1134, fol. f1 recto

*Hoe die grave orlof nam aenden keisere, ende hoe dat
Etsijtes, sijn sone, schiet van Margrieten.
Dat .XXXVIIJ. capittel.*

Als den dach aen quam, so quam die grave bi den keyser ende wilde vertrecken nae Athenen. Aldus nam hi soeteliken orlof, ende hi bedancte den keyser seere van sijn chiere ende van sijn miltheyt¹ ende van sijn goede jonsticheit die hem die keiser gedaen hadde. Doen sprac die keiser: "Al dat ic ghedaen hebbe, dat heb ic gaerne gedaen met goeder herten. Ende wat ic vermach, dats al om u."

Des ghelycx so seyde die grave: "Heer keiser, waert ghi oft u lant in eenighen noode, ghi soudt eenen vrient aen mi vinden!"

Ter wijlen dat die keiser ende die grave aldus spraken, so was Etsijtes bi Margrieten om orlof te nemen, daer si te samen hadden vele amoruese woorden. Ende Etsijtes gaf Margrieten den karbonckel die hy verdient hadde als prijs, tot eender gedenckenisse. Ende si gaf Etsijtes een costelick ecxsele² aan sijn bonette te hanghen, ende dat hy dat daghelicx aensien soude ter liefden van haer. Aldus schieden si vriendelic van malcanderen, ende hi beloofde haer corts te comen besien om te weten hoese daer woonen ende varen mochte.

Aldus sceyde die grave vanden keyser, ende Etsijtes van Margrieten, sijn alder weertste lief, dat hi seer noode dede. Daer die gravinne, Etsijtes moeder, seere blijde om was, als dat Margrieta achter bleef, ende si voer metten grave, haren man, ende Etsijtes, haren sone, met groter blijschappen nae Athenen. Mer Etsijtes en was niet seer blijde.

---

1. miltheyt: vrijgevigheid

2. ecxsele: sieraad (Frans: escaille). Zie MNW s.v. HECSEL(E).